

Indblik & Indspark

Didaktiske indfaldsvinkler på læsekulturen i det gymnasiale danskfag

Andrea Hvid Hagn-Meincke

Dimittend fra Generel Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet

Publiceret online 15. maj, 2022

Dette værk er licenseret under en
Creative Commons Kreditering 4.0 International-licens

DJES udgives af Afdeling for Uddannelsesvidenskab, Danmarks institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet, AU

Didaktiske indfaldsvinkler på læsekulturen i det gymnasiale danskfag

Andrea Hvid Hagn-Meincke¹

Gymnasieelever har længe fået tudet ørerne fulde med påmindelser om, at det er vigtigt at læse litteratur. Alligevel synes de unges interesse for litteraturlæsning fortsat at være på tilbagetog. Heldigvis har iværksættelsen af lystlæsningsinitiativer endelig sat lys under litteraturens skæppe på en efterhånden lang række gymnasier i Danmark. Men selvom læsning er blevet en fast bestanddel på mange elevers skoleskema, har selve læsekulturen og elevernes indføring i litteraturen gennemgået en forandring².

Nøgleord: Læsevaner – litteraturredidaktik – STX-danskfaget

"[...] jeg skal stilladsere læsningen betydeligt mere end tidligere, og især indenfor de sidste 5 år. Jeg kan ikke længere tage for givet, at de har noget med sig i deres baggrundskatalog, altså i form af forståelse, sprogkendskab og så videre, og det ændrer jo selvfølgelig også på min måde at undervise på" (Citat fra STX-dansklærer)

Hvorfor læse?

Der kan efterhånden samles en god håndfuld af argumenter for, hvorfor det er sundt for mennesket at læse litteratur. I en ny rapport opremser

Bogpanelet flere af dem. Argumenterne for at læse bunder blandt andet i at opnå selvindsigt, narrative kompetencer, empati, demokratisk forståelse og engagement (Bogpanelet, 2021). Ser vi på danskfaget i gymnasiet, så løfter litteraturlæsningen også her flere ansvarstunge opgaver, da den for eksempel står til regnskab for elevers udvikling af koncentrationsevne og skriftsprogskompetencer såvel som kritisk-analytisk sans og perspektiv på verden (Hauer 2018; BUVM, 2017). Selvom litteraturlæsningen stimulerer disse områder, så er læsning i dag ikke blot én ting. Den kan både være en individuel og kollektiv beskæftigelse, og den kan foregå på efterhånden mange måder både digitalt og analogt (Balling, 2017; Hauer, 2018). Det danskfaglige tekstbegreb er blevet flertydigt og

¹ **Kontakt:** Andrea Hvid Hagn-Meincke, andrea_hvid@yahoo.dk,

² Artiklen bygger på mit speciale i Litteraturredidaktik og læsekulturer i danskfaget: et teoretisk og empirisk studium af litteraturlæsning som didaktisk beskæftigelse i samtidens gymnasiale danskfag (2021)

multimodalt. Nye genrer og digitale tekstformater (blogs, podcasts, kampagner m.fl.) har derfor fået literacy-forskningen til at markere sig tydeligere de seneste årtier (Mangen & Sønneland, 2021). Det bør dog i højere grad problematiseres, hvordan og i hvilket omfang de mange læseformer relaterer sig til de forskellige områder af gymnasieelevers udvikling, som litteraturlæsningen sameksisterer med.

Læsevanskeligheder blandt gymnasieelever

I en kvalitativ undersøgelse hvor jeg interviewede fire erfarne STX-dansklærere med afsæt i værktøjet fotoelicitering, har jeg fået indblik i en indføring i litteraturen, der påkalder sig didaktisk bevågenhed. Samtlige dansklærere i undersøgelsen erfarer, at størstedelen af deres elever i dag har udfordringer med bevægelsen fra at læse til at forstå og har svage skriftsprogskompetencer. Derudover oplever lærerne, at deres elever har svært ved at nå i mål med længere tekststykker og især værklæsning grundet deres manglende interesse for litteraturen. Læsning er tidskrævende og insisterer på en koncentreret opmærksomhed, som de færreste elever efterhånden evner at finde ro til i deres fritid. Som en konsekvens faciliterer samtlige dansklærere i undersøgelsen derfor ofte læsninger i undervisningstiden.

Elevernes svage sprogkendskab og forståelses- og koncentrationsudfordringer har konsekvenser for, hvordan litteraturundervisningen ser ud i dag. En dansklærer fortæller:

"[...] jeg skal styre dem lidt hen i en retning, fordi de ofte selv kan have svært ved at finde meningen. Så altså, det kan godt være, jeg burde være anderledes, men jeg er faktisk ret lærerstyrende i undervisningen og i forhold til deres læsning, simpelthen fordi jeg oplever, at de har svært ved at forstå selvstændigt" (Citat fra STX-dansklærer)

Flere dansklærere kan nikke genkendende til denne problematik, og netop derfor bruger de i dag en større del af deres undervisning på at læse pensumlitteraturen i klasserummet.

Mange læseformer

Selvom de deltagende dansklærere tilkendegiver, at de i dag oftere faciliterer læsninger i klasserummet, er det imidlertid påfaldende, hvor mange forskellige læseformer, der udfolder sig inden for de institutionelle rammer. De mange læseformer er en didaktisk konsekvens af, at eleverne har svært ved at komme igennem og forstå teksterne

selvstændigt. Særligt fire læseformer går igen i undersøgelsen:

- Selvstændig stillelæsning i klasserummet
- Højtlesning i klasserummet
- Lystlæsning som obligatorisk skemalagt beskæftigelse for hele gymnasiet
- Lydbogslytning som erstatning for lektielæsning

Disse fire læseformer er udtryk for fire meget forskellige indføringer i litteraturen. Derfor bør vi også forholde os til, om de giver adgang til den samme type af udvikling. Når danskfaget og særligt litteraturlæsningen sameksisterer med en lang række andre danskfaglige genstandsområder, er det relevant at diskutere, hvilken læseform, der er mest imødekommende heroverfor – hvad end der er tale om læsningens bidrag til udviklingen af koncentration og vedholdenhed, demokratisk forståelse og kritisk sans eller skriftsproglig udvikling og formidlingsbevidsthed (Hauer, 2018; BUVM, 2017).

Nye læsekulturer – samme skole

Gymnasiet har ikke altid været ansvarlig for at varetage gymnasiegenerationens læsevaner. Når samtlige dansklærere i undersøgelsen beretter om læseformer, der praktiseres i skoletiden, giver det et indtryk af, at gymnasiet i dag i højere grad end tidligere fungerer som den institutionelle ramme, indenfor hvilken eleverne får muligheden for de efterhånden sjældne refleksionsrum og ligeledes kan fordybe sig i eller have omgang med fagets kernestof. Hvis gymnasiet i dag i stigende grad varetager unges læsning, er vi også nødt til at se nærmere på, om gymnasiet som institution besidder de

rette rammer og didaktiske opmærksomhedspunkter i forhold til fortsat at opøve og bevare en kvalificeret og udviklende læsekultur blandt ungdommen.

Undersøgelsen giver anledning til at spørge, om det er problematisk, hvis én læseform dominerer i danskundervisningen. Stiller det gymnasieelever forskelligt rent udviklingsmæssigt, hvis dansklærere er fortalere for forskellige læseformer - eksempelvis højt læsningen? Svaret har jeg ikke, men undersøgelsens fund understreger vigtigheden af at skabe didaktisk refleksion om, hvornår og hvordan specifikke læseformer igangsættes og med hvilket formål. Hvis flere unge i dag primært læser og har omgang med litteratur i det institutionelle rum, er denne diskussion væsentligere end nogensinde før.

Dalende læseinteresse – et samfundsproblem?

Flere undersøgelser fastslår, at danske unges omgang med litteraturen har ændret sig (Balling, 2017; Bogpanelet 2021). Hvorvidt det er et samfundsproblem bør diskuteres. Derfor er det væsentligt at spørge, om de forskellige områder, litteraturlæsningen sameksisterer med, kan stimuleres i forbindelse med andre medier eller aktiviteter. I en analyse af læsekampagnen "Danmark Læser" (2015) påpeger Gitte Balling og Nanna Kann-Rasmussen, at vi må passe på med kritikken af ikke-læsere, da vi risikerer at kategorisere disse som udannede og udemokratiske, hver gang vi problematiserer deres læselyst og læsevaner – eller mangel på samme. Ikke-læsere har, ifølge analysen, mulighed for at indgå i en række demokratiske fællesskaber, der ikke har litteraturen eller det skrevne sprog som omdrejningspunkt. Analysen argumenterer blandt andet for, at evnen til dialog og demokratisk forståelse i lige så høj grad kan udvikles gennem deltagelse i kulturelle tiltag og fritidsaktiviteter. Balling og Kann-Rasmussen skriver:

Endelig kan man argumentere for, at digitaliseringen af kunst og kultur i bred forstand skaber tilgængeliggørelse og mulighed for at skabe og dele i en grad, som ikke tidligere har været muligt (Valyssin

2010) og at den deltagerkultur (Jenkins 2006), som er vokset frem i kølvandet på den digitale revolution, rummer mulighed for udvikling af egenskaber, som fremhæves som afgørende for et globalt videnssamfund (Balling & Kann-Rasmussen, 2015).

Vi betragter som regel litteraturen som et fænomen, der rummer et særligt dannelsespotentiale, som kan gavne både den enkelte og samfundet. Hvad analysen af læsekampagnen "Danmark læser" imidlertid fremhæver er, at det digitale dannelsespotentiale, der kan findes i forholdsvis nye medieformer, endnu ikke har "[...] opnået anerkendelse som kilde til dannelse, fordybelse og fællesskab, til trods for at digitaliseringen af kunst og kultur skaber mulighed for at opsøge, skabe, dele og deltage i et kulturelt skabende fællesskab" (Balling & Kann-Rasmussen, 2015). Selvom unges interesse for litteratur er dalende, er deres muligheder for at deltage i dannende kulturelle fællesskaber ikke nødvendigvis i fare.

Men hvad med skriftsprogkompetencerne?

Selvom gymnasieelever har mulighed for at deltage i en række dannende og demokratiske fællesskaber, der hverken indbefatter litteraturen eller det skrevne sprog, så må vi ikke glemme, at danskfagets litteraturlæsning også bidrager til elevernes udvikling af skriftsprogkompetencer.

"[...] mine elever siger tit: "jamen du beder mig om at skrive lidt mere levende og kreativt, det kan jeg ikke forstå" – og jeg siger altid, jamen I er nødt til at læse noget mere for at blive gode til at skrive. Og altså, de vil jo stadig bare ti gange hellere se Netflix. De savner den visuelle side i bogen. Det gør de altså bare" (Citat fra STX-dansklærer).

Læsning og skrivning hænger uløseligt sammen, og læse- og skrivefærdigheder er nødvendige at besidde for aktivt at kunne tage del og orientere sig i et "[...] moderne, demokratisk, digitaliseret og globalt orienteret samfund" (BUVM, 2017). Udover at bidrage til udviklingen af nødvendige skriftsprogkompetencer, har læseforsker Kristiane Hauer også argumenteret for, at særligt den

fordybende selvstændige læsning kan styrke elevers koncentrationsevne og vedholdenhed. Endnu et fagligt argument for at fokusere på elevers litteraturlæsning kan således findes i, at nogle læseformer – her den fordybende læsning – kan bidrage med at udvikle kompetencer, som kan gavne eleverne i alle deres fag.

En matematiklærer erfarer for eksempel, at:

"[...] eleverne har svært ved at holde koncentrationen og mobilisere vedholdenhed, når de for eksempel skal lave en prøve i matematik uden hjælpemidler. De giver meget hurtigt op. Eller også begynder de at løse flere opgaver på én gang" (Hauer, 2018).

Koncentration og fordybelse kan stimuleres ved den fordybende og selvstændige læsning, som Hauer foreslår og kan således højne elevers faglige udbytte i flere fag og styrke deres læring generelt.

Helt grundlæggende er det altså fortsat nødvendigt at bevare et fokus på, hvordan litteraturen varetages og særligt hvordan læsningen af den praktiseres i de danskfaglige klasserum. Dette synes særligt aktuelt i vores moderne og digitale samtid, hvor både læsning og tekster som danskfaglige begreber er flertydige og kan indgå i flere dynamiske samspil.

Referencer

- Balling, G., & Kann-Rasmussen, N. (2015). Ikke-læsning som et problem i dansk kulturpolitik - En analyse af læsekampagnen Danmark Læser. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift* (18), 250-266.
<https://doi.org/10.18261/issn2000-8325-2015-02-08>
- Balling, G. (2017). Unges læsning i en digital tidsalder. *Learning tech – tidsskrift for Læremidler, didaktik og teknologi, spil og digitale læremidler i Undervisningen* (03).
<https://doi.org/10.7146/lt.v2i2.107737>
- Bogpanelet. (2021). *Pejlemærker i aktuel forskning om læsning*. Kulturstyrelsen. København K: Bogpanelet.
- Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM). (2017). *Dansk A - STX*. København K: Børne- og Undervisningsministeriet.
- Hagn-Meincke, A.H. (2021). *Litteraturredidaktik og læsekulturer i danskfaget: et teoretisk og empirisk studium af litteraturlæsning som didaktisk beskæftigelse i samtidens gymnasiale danskfag*. DPU, Aarhus Universitet.
- Hauer, K. (2018). Lystlæsning i gymnasiet. Nationalt Videncenter for Læsning. *Viden om Literacy*. Nummer 24.
- Mangen, A. & Sønneland, M. (2021). Den litterære langlæsningens muligheder og udfordringer i digitaliseringens tidsalder. Nationalt Videncenter for Læsning. *Viden om Literacy*. Nummer 29.

